

РОЛЬОВА ФУНКЦІОНАЛЬНА ПОЗИЦІЯ ПЕДАГОГА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ЧИННИК ВИБОРУ СПОСОБІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Хартман О.Ю.

Україна, м. Київ, Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України

Актуальна ситуація здійснення професійної діяльності педагогами дошкільної освіти пов'язана з чисельними змінами, які відбуваються в системі освіти України та які мають безпосередній вплив на визначення рольової функціональної позиції кожного вихователя. Серед них можна навести такі. Стратегічні – зміна освітньої політики країни в напрямку реалізації положень концепції «Освіта впродовж життя»; запровадження реформи системи загальної освіти України «Нова українська школа», реформи методичної служби, системи внутрішнього та зовнішнього аудиту освітньої діяльності. Нормативно-правові – проекти законів України «Про дошкільну освіту», «Про освіту дорослих», Положення про заклад дошкільної освіти. Концептуальні - Стандарт дошкільної освіти (редакція 2021 р.), «Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку» (2020 р.), «Концепція розвитку системи дошкільної освіти України» та інші.

Крім того, відбувається оновлення парадигми освіти, переосмислення ключових понять, категорій та цінностей. Такий ряд змін, які, як ланцюговий механізм, запускає потребу педагога дошкільної освіти адаптуватися, орієнтуватися, прилаштовуватися та відповідати очікуваному рівню професійної компетентності в умовах постійних ситуативних освітніх змін.

Грамотна реформа (реформування, оновлення) – це зміни, перетворення, нововведення без знищення основ існуючої структури. Так і система дошкільної освіти України потребує оновлення, осучаснення, змін, але – без руйнації кращих практик та традицій. За таких обставин посилюється значення

ролі педагога дошкільної освіти, оскільки реалізація саме його функціональних позицій, його професійний вибір засобів, прийомів та способів виховних впливів визначають результат та якість розвитку дитини дошкільного віку. Безумовно така відповідальність не є одноосібною, адже, в першу чергу зобов'язання щодо виховання, навчання та розвитку дитини покладаються на батьків, а всі інші державні та соціальні інституції покликані на допомогу їм, а не на заміщення.

В професійній діяльності вихователя виділяють три основні функції: виховання, освіта та охорона (зміцнення) здоров'я дітей дошкільного віку. До функцій додаються ролі, які вихователь щодень виконує. Крім добре нам знайомих (джерело знання, наставник, радник, помічник та ін.), за вимогою часу постійно з'являються нові (ментор, тьютор, коуч, фасилітатор, тренер, мотиватор, інструктор тощо). Чи може / зобов'язаний один і той самий вихователь одночасно виконати всі ролі? – Ні! Чи потребує кожна дитина виконання вихователем одночасно всіх ролей? – Ні! Що допоможе визначитись? – Особиста **рольова функціональна позиція** вихователя – точка зору, ставлення, що визначає характер освітньої взаємодії.

Тому, обираючи способи організації освітнього процесу в ЗДО, вихователю варто співвідносити власну рольову функціональну позицію із можливим результатом виховного впливу на конкретну дитину. Такий вибір легко зробити, надавши собі відповіді всього на три запитання.

1) Для чого певна вправа / гра / завдання / бесіда / будь-яка інша активність – яка в ній ключова дія дитини (сприйняти, дізнатись, порівняти, співвіднести, класифікувати, спробувати, вправляти, міркувати, пригадати, милуватись, помітити, підтримати, допомогти, цей перелік важко закінчити)?

2) Чи відповідає мій «вибір» психофізіологічним, віковим можливостям дітей, програмовим освітнім завданням та інтересу дітей?

3) Яке моє призначення в цій активності (показати як / зробити разом / надати можливість дитині діяти самостійно, щоб вона змогла відчути радість

відкриття, задоволення від досягнення «Можу сам!» або «У мене вийшло!» і так далі)?

На нашу думку, це і є діяльнісний підхід в організації освітньої взаємодії вихователя з дітьми дошкільного віку. Саме такий принцип організації освітнього процесу, надасть можливість дитини накопичувати досвід життєдіяльності, що є ключовим шляхом формування її компетентностей, про що, зокрема, наголошено в Стандарті дошкільної освіти України (БКДО, редакція 2021 р.) [1].

Також вважаємо за необхідне підкреслити, що орієнтиром об'єднання зусиль та впливів дорослих на запит розвитку дитини-дошкільника має бути не лише її гармонійний всебічний розвиток, а й цілісність цього процесу; метою – компетентність дитини як здатність до об'єктивного сприйняття себе, успішної діяльності серед інших дітей / людей, подальшого навчання, розвитку та вправлення життєвих навичок.

Вибір в професійній діяльності вихователя має розпочинатися із аналізу та оцінки освітніх програм, які б могли задовольнити запит головного замовника дошкільної освіти – дитини; були можливими для реалізації освітніх завдань в умовах конкретного закладу та групи; мали б достатньо ресурсів для здійснення вихователем (навчально-методичне забезпечення, можливість професійної колаборації, інформаційної підтримки); були б цікавими для дітей; передбачали можливість інтеграції з парціальними й регіональними програмами; сприяли б творчій реалізації педагога дошкільної освіти.

На правах співавтора освітнього проєкту «Впевнений старт», висвітлимо переваги даного програмно-методичного комплексу.

1. Освітні програми «Впевнений старт» розроблені для дітей молодшого, середнього та старшого дошкільного віку. Пріоритетним у даних програмах є діяльнісний підхід. А однією з основних ознак – зорієнтованість на результат. Також, це лінійка освітніх програм, в яких вперше задекларовано

можливість здійснювати вибір освітнього контенту у відповідності до запитів дітей та їх реальних інтересів.

2. Кожна програма має комплект навчально-методичного забезпечення, який розроблено для педагогів, дітей та батьків. Всі частини комплексу взаємопов'язані та узгоджені між собою, укладені в такий спосіб, щоб вихователю було легко та зручно ними користуватись. Передбачено можливість використання посібників з навчально-методичного комплексу на двох рівнях: репродуктивному («роби як Я») – потребує відтворення запропонованих активностей та творчому – надає можливість конструювати та модифікувати освітній контент із врахуванням рівня професійно-методичної компетентності, досвіду, особистих педагогічних вподобань, стилю та професійного прочерку вихователя. За рахунок того, що вихователю пропонується варіант змісту освітньої роботи на навчальний рік (у посібнику «Книга вихователя» подані методичні рекомендації щодо впровадження програми, перспективне та календарне планування) є можливість додатково вивільнити час з «писанини» на підготовку та взаємодію з дітьми.

3. Для вихователів передбачено інформаційну та методичну підтримку. Допоміжні текстові, аудіо, відео та фото матеріали розміщено на порталі проєкту (<https://vstart.com.ua/>). Методичний супровід від авторів (відео-звернення, методичні коментарі, відповіді на запитання від практиків) подається на офіційні сторінці проєкту в соціальній мережі Facebook (<https://cutt.ly/lbGzpHs>). Кожен вихователь має можливість отримати індивідуальну консультацію від методистів та тренерів проєкту щодо особливостей впровадження освітньої програми та навчально-методичних матеріалів (телефоном або електронною поштою).

Здійснивши аналіз в подібному ключі, вихователю залишається визначитись із особистим «Хочу» - «Можу» - «Буду», порадитись із методистом, підтвердити вибір рішенням педагогічної ради закладу дошкільної освіти та впевнено, усвідомлено, успішно працювати.

Викладене вище вказує на необхідність вихователям дітей дошкільного віку замислитись над власною педагогічною позицією, над потребою актуалізації системи уявлень, ставлень та цінностей, над пошуком шляхів поєднання професійних та соціальних функцій; зобов'язує бути свідомим суб'єктом освітньої діяльності. А всім причетним та відповідальним за підготовку фахівців, створення умов праці, методичний супровід, психологічну підтримку, професійного зростання спрямувати зусилля на створення умов та можливостей для постійного професійного вдосконалення, формування здатності педагога дошкільної освіти бути універсальним, швидким, адаптивним, активним, емпатичним, конструктивним – здатним реагувати на запит розвитку дитини. Особливої актуальності дана теза набуває на фоні знецінення значення, позицій та іміджу педагога-дошкільника та, одночасно, високим рівнем вимог суспільства до потенціалу та ключових професійних компетентностей вихователя.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (державний стандарт дошкільної освіти) Retrieved May 09, 2021 from https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Бех, І. Д. (2020). Дошкільна освіта: трансформаційні орієнтири. *Дошкільна освіта в контексті ідей нової української школи*, 7-20.
3. Карабасва, І. І. (2016). Взаємодія педагога і психолога дошкільного навчального закладу по формуванню в дошкільників ціннісного ставлення до оточуючого світу. Retrieved May 09, 2021 from <https://lib.iitta.gov.ua/720321/>
4. Лист МОН України від №1/9 – 148 від 16.03.2021 «Щодо методичних рекомендацій до оновленого Базового компонента дошкільної освіти» Retrieved May 09, 2021 from <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-metodichnih-rekomendacij-do-onovlenogo-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti>
5. Максименко, С. Д. (2020). Лідерів і творчих особистостей необхідно проєктувати, форматувати та створювати. *Голос України : газета Верховної ради України*. 26.02.2020. Retrieved May 09, 2021 from <http://www.golos.com.ua/article/328142>
6. Піроженко, Т. О. (2018). Якість дошкільної освіти: сучасна ситуація та погляд у перспективу. *Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/717520/1/%d0%af%d0%bpdf*.

1. Соловйова, Л. І. (2020). Дієвість цінностей дитини на перехідному етапі від дошкільної до початкової освіти. *Дошкільна освіта в контексті ідей Нової української школи*, 342-352.
2. Хартман, О. Ю., (2018). Освітня програма «Впевнений старт»: змістові та процесуальні особливості реалізації передшкільної освіти дитини. *Основні орієнтири розвитку системи освіти Запорізької області в контексті реалізації Концепції Нової української школи у 2018/2019 навчальному році, Ч. III*, 32-41.
Retrieved May 09, 2021 from <https://drive.google.com/file/d/1iqbiFbUg7nOGBRsOkH2s4LkbRppXnLky/view>